

РИСКОВЕ ЗА НАЦИОНАЛНАТА СИГУРНОСТ И ТУРИЗМА ОТ ЕВРОПЕЙСКАТА МИГРАНТСКА КРИЗА

доц. д-р Златина Караджова

Университет „Проф. д-р Асен Златаров“ Бургас

RISKS ON NATIONAL SECURITY AND TOURISM FROM THE EUROPEAN MIGRANT CRISIS

Assoc. Prof. PhD. Zlatina Karadjova

University „Prof. Dr. Assen Zlatarov“ Bourgas

Резюме: Туризмът е дейност, създадена и насочена към човека, към удовлетворяване на неговите потребности и желания от почивка, развлечения, нови емоции и социални контакти, сензор за оценка на човешките възприятия, амбиции и стремежи, барометър за тенденциите в поведението на личността в нетрадиционна среда, трамплин към познанието и възможност за самооценка и непрекъснато развитие. Целта на представения на Вашето внимание доклад е да открие какви са рисковете за националната сигурност и по-конкретно за туристическата ни индустрия, произтичащи от бежанската вълна в Европа.

Ключови думи: национална сигурност, миграция, криза, туризъм.

Abstract: Tourism is an activity designed and directed to the person, to satisfy his needs and desires from recreation, entertainment, new emotions and social contacts, a sensor for assessing human perceptions, ambitions and aspirations, a barometer on the tendencies in the behavior of the personality in a non-traditional environment, a stepping stone to knowledge, and the opportunity for self-assessment and continuous development.

The purpose of the report presented to your attention, is to highlight the risks to national security and, in particular, to our tourism industry, arising from the refugee wave in Europe.

Key words: national security, migration, crisis, tourism.

УВОД

В световен мащаб налице е тенденция на рязко увеличаване на туристическите пътувания. Докато след Втората световна война през 1946 г. те са били едва 14 милиона то през 2001 г. вече са 692 милиона, 2012 г. надминават границата от 1 милиард а през 2015 г. са 1186 милиона. Прогнозата на СОТ е за стабилен ръст и нарастване до 1.4 милиарда към 2020 г. и 1.8 милиарда към 2030 г. През 2011 г. приходите от международен туризъм надхвърлят 1 милиард \$ а през 2015 г. вече 1260 милиарда \$. Общата глобална тенденция е на постоянен растеж в туризма през последните 7 години (от 4 и повече %) от кризата през 2007 г. От всички региони в света на лице е спад само в Арабският свят (-7%) и Северна Африка (-8%). Освен като стимулатор за общ икономически растеж, значимостта на този сектор се подкрепя и от ефикасното му и подпомагащо въздействие в периоди на криза. Същевременно, обаче, се на-

блюдават редица пречки, тенденции и „празноти“, възпрепятстващи реализацията на стратегическите цели в развитието на туризма, не само в национален аспект, но и на равнище предприятие. [7]

От хронологичният анализ ясно могат да се очертаят основните периоди на растеж, а също на спад и дори на спиране на развитието на туризма. Освен посочените две световни войни, икономическата депресия, в по-ново време са налице и регионални военни конфликти (например войните в Корея, Виетнам, Афганистан, Ирак, разпадането на бивша Югославия и др.). В съвременната епоха налице са военни конфликти между Русия и Украйна.

Последните десетилетия на миналия век и началото на настоящия са белязани от процеси, които не са наблюдавани в световната история досега. В началото на тяхното появяване те са обхващали отделни групи държави и региони, но към настоящия момент се разпростират върху целия свят. Учените ги определят като феномен, който изглежда е с необратими последици.

Сред тях са протичащите глобални миграционни процеси, които обхващат над 10 милиона хора на година през последното десетилетие. В някои случаи тези миграционни движения се разглеждат като временни, докато в други случаи миграцията води до постоянно заселване. В миналото това представляваше предимно вълна от Юг към Севера, но днес значителна част от потока хора се извършва сред развиващите се страни. Тези трансгранични движения се запазват, независимо от засилването на имиграционния контрол в промишлено развитите страни.

Спадането на транспортните загуби и появата на евтин масов туризъм значително намалиха една важна преграда пред движението на хората. Особено на съвременния етап от развитието на туризма и все по-динамичното развитие на „споделеното използване“ и развитието на т.нар. „споделена икономика“, разпространено е схващането, че в туризма най-добре усвоено е споделеното използване на туристически транспортни средства, което доведе до революционен спад в транспортните разходи за туристите. [2] В допълнение революцията в информационните и комуникационните технологии и универсалният достъп до средствата за масова информация доведоха до широко разпространение на сведения за различията в жизнените стандарти между богатите и бедните страни, което още повече засилва миграционните настроения. Появиха се нови пазарни институти в лицето на посредници и агенти, които съдействат на този процес. В тази връзка трябва да се отбележи, че технологичното развитие в туризма се отличава с голяма динамика и относително бързи темпове, а иновационните процеси се развиват успоредно във всички основни туристически дейности. [1]

Ефективността на приетите и внедрени иновационни методи в стратегическото управление на туристическите компании се явява способ за достигане до набелязаните цели, обезпечаващи конкурентните преимущества на туристическото предприятие във всички сфери на дейността му. [5] Успехът на мениджмънта се състои в постоянно усъвършенстване на компаниите, гъвкавост и адаптивност, предприемаческа инициатива и компетенции. [3]

ФАКТОЛОГИЧНА РАМКА

Управлението на миграционните потоци предизвиква широко безпокойство както в страните, приемащи мигранти, така и в страните, изпращащи мигранти. В много страни с ниски равнища на доходите на населението се отправят критики срещу препятствията пред по-широката миграция за промишлено развитите страни; изразява се

тревога от „изтичането на мозъци“, което подкопава усилията за укрепване на националните възможности. Мигрантите от всички региони, особено жените, често пъти биват въвличани в нелегалната икономика в страните на пребиваване, което ги прави уязвими на експлоатация. [11]

В същото време, транснационалните предприятия изпращат своите служители навсякъде по света като едновременно с това нараства практиката на „купуването“ на специалисти от чужбина. В тези условия пазарите на труда на висококвалифицирани професионалисти фактически станаха глобални. Тази тенденция се засилва и от глобализацията на системите за висше образование.

Второто десетилетие на XXI в. ще наложи справяне с неравномерната концентрация на населението не само в Европейския съюз, но и в глобален аспект. Очаква се населението в работоспособна възраст да намалее, както и демографски срив в някои от засегнатите райони. Това ще доведе до намаляваща работна сила и по-високи разлики в доходите, а регионалната политика следва да посочи път за териториално сближаване и справяне с негативните последици от урбанизацията.

На дневен ред обаче са имиграционните движения към държавите в Европа, които през последните години създадоха редица предизвикателства и заплахи за сигурността на европейските граждани. Наред с тези предизвикателства, XXI век се характеризира с етнически конфликти и развитието на етнически идеологии. Засилва се индивидуалното етническо и религиозно самоопределяне, което е движещият фактор за колективното човешко съществуване. Причината за това е, че засилването на глобализацията и на нейните прояви провокира различните общности да съхраняват своята културна и национална идентичност. Ето защо, особена актуалност придобиват въпроси, свързани с изучаване на миграционните движения и вероятността за пораждаване на етнически конфликти в приемащите имигранти общества.

Имиграционната криза започнала през 2011 г. разрази своя пик през 2015 г., когато държавите от Европейския съюз приеха над 1 милион лица търсещи убежище. Тази тенденция продължава и до днес, въпреки намаляващия брой имигранти. Последствията от кризата накратко могат да бъдат обобщени в частично затваряне на Шенгенското пространство, нараснало напрежение между държавите членки, поради липса на единен подход за справяне с миграционните проблеми, натоварване на националните социални системи с оглед на приема, осигуряването на храна, здравни и образователни услуги на мигрантите и т.н. Ключов приоритет е гарантиране на вътрешната сигурност в ЕС, в контекста на терористичните атаки в редица европейски градове през последните години. Това подвига въпроса за ограничаване на възможностите, потенциални терористи да бъдат допуснати на територията на държавите членки. Проявиха се антиимигрантски и ксенофобски настроения спрямо имигранти, предимно към тези изповядващи ислямска религия. Появата на радикалния ислям е причината нови изследвания да сочат нараснало ниво на безпокойство сред европейските общества относно имиграцията от мюсюлмански държави.

Възприемането на радикалния ислямизъм като идентификационна политика е опит да разбие един от митовите за миграцията, че терористи идват под прикритието на лица търсещи убежище. Напротив това е повод за размисъл, защо именно второ, трето и дори четвърто поколение имигранти, изповядващи ислям се радикализират. В много случаи отговорът се търси в недостатъчната степен на интеграция в европейските общества.

Тук се открояват етническите конфликти. От една страна са европейските граждани, които въпреки хуманното си отношение към лицата, търсещи убежище виждат заплаха за своите работни места, а от друга страна са политическите лидери, които

прозряха заплаха за християнските корени на континента от пристигащите имигранти. На този фон своето влияние засилиха и много крайнодесни и радикални партии сред европейските държави.

От другата страна са имигрантите, пристигащи в Европа от региони, които са препълнени с антисемитизъм и подкрепящи налагането на правото на шерията. Що се отнася до етническата идентичност, тя става централен въпрос през 60-те г., но остава такъв и до днес, като се превръща постепенно в приоритет при реализацията на националната политика и сигурността на държавите.

Причините за пораждаване на етнически конфликти от миграцията са твърде сложни. Съществува теза, че в основата е религията, тъй като лицата пренасят своите религиозни убеждения, заложили в културната им идентичност в приемащите общества. Фактор за това е нарастването на мюсюлманското население сред европейските държави и респективно, създаването на фрикции срещу тях. Нарасна нетърпимостта към пристигащите имигранти и зачестиха проявите на ксенофобия.

Анализатори правят опит да предвидят как ще се отрази етническият и културен сблъсък в следващите години. Но докато това става, европейските граждани са свидетели на тревожна тенденция на сексуално насилие от големи имигрантски групи от Северна Африка и Близкия Изток върху жени. Института „Gatestone“ обяви наличието на криза с изнасилвания от имигранти в Германия, а в Швеция данните сочат, че се е увеличила степента на изнасилване на глава на населението в света. Страната прие най-голям брой имигранти от глава на населението през 2015 г. и има само един терористичен атентат от мюсюлмански екстремист, който не нарани други граждани. От друга страна обаче, броят на шведските жени, които казват, че са били жертви на някакъв вид сексуално насилие през изминалата година, нараства, както и броят на жените, които казват, че са променили навичките си по някакъв начин.

В много случаи, за да се избегнат антиимигрантски настроения данните за престъпните деяния не се оповестяват. Те се считат за изолирани случаи, а не се възприемат като национален етнически проблем. Въпреки това, и двете държави приеха законодателни промени, с които разшириха дефиницията за изнасилване и всяка форма на неконвенционален секс е предвидено да бъде наказуема като престъпление.

Въпреки нарастващия брой на терористични атаки се оказва, че не по-малка заплаха за европейските общества са големия брой имигранти. Това извежда на преден план „социеталната сигурност“, която Бари Бузан [6] посочва като един от петте фактора с потенциал да въздейства върху сигурността. Останалите четири са военната, политическата, икономическата и екологичната сигурност. В тази понятийна рамка, социеталната сигурност се разглежда във връзка с различни по мащаб процеси, които биха могли да дестабилизируют държавата. Тя се отнася до пътищата, които активират ситуации на несигурност или слабост по отношение на социалната кохезия или идентичност.

Социеталната сигурност се превръща в приоритет за международната политика. Много страни не само искат, но и са принудени да отговарят на силен имигрантски натиск. Тези имигранти пристигат с определени потребности и икономически нужди, за да осигурят своето съществуване. Повечето от тях са по правило от по-бедни страни и с по-нисък образователен и социален статус. Големият въпрос е как да се адаптират всички тези групи към един живот.

Именно европейските учени от Датския център за мир и разрешаване на конфликти в Копенхаген в края на 20 век повдигнаха въпроса за социеталната сигурност като важен компонент на националната и европейската сигурност в контекста на разширяването на Европейския съюз. Тази сигурност се отнася до способността на об-

ществото да запази същностния си характер при променящи се политически условия, съпроводени с възможни и действителни заплахи отвън и отвътре. Социеталната сигурност се отнася до идентичността, до способността на даден народ да поддържа своята култура, институции и начин на живот. Въпросът за създаването на мултикултурната идентичност, въпросът за избора на идентичност въобще и динамиката в сектора за сигурност са теми от бъдещето за европейския континент. Те обаче имат своите силни динамизиращи сили и влияят на живота в редица европейски държави не от днес. Големият въпрос е как да се съвместят ценностите на либералната демокрация, свободата на мултикултурното себеизразяване и сигурността и устойчивостта на европейския интеграционен процес. За повечето държави на стария континент разширяването на съюза е цел и ценност едновременно. За много от тях, обаче, мултикултурализмът е една противоречива социална платформа, в която съжителстват несъвместими нагласи към различията между хората и ракурсите в тяхното изразяване. В отделни региони се наблюдава драстично разминаване между реалност, социални представи и очаквания и един ясен и еднозначен политически, икономически и социален ангажимент спрямо малцинствата. Новата мултикултурна идентичност на европейските граждани е един от най-сложните и едновременно с това изключително красив социален и политически проект. Той би бил възможен и успешен само в една устойчиво контролирана среда за сигурност, среда, в която перспективите ще се съизмерва с европейските ценности на гражданите на една нова мултикултурна Европа.

Какви са реалностите в цифри за 2017г.? В Европейския съюз (ЕС) за миналата година са били отчетени новопрестигнали 650 000 мигранти, съобщи Европейската комисия, като се позова на данни на Евростат. Основната част от мигрантите са от Сирия, Ирак и Афганистан. За сравнение, през 2016 г. мигрантите са били 1 206 500 души, а през 2014 г. – малко над половин милион. Всеки трети мигрант е потърсил убежище в Германия. Сред най-тежко засегнатите страни са също Италия (126 600 мигранти, или 20 на сто от общия брой), Франция (91 100, или 14 на сто), Гърция (57 000, или 9 процента), Великобритания и Испания (над 30 хиляди, или 5 на сто). Сравнено с предходни години, миналата година рекорден ръст в притока на мигранти отчита Испания (96 на сто), докато в Германия се наблюдава спад от 73 процента. Посочените бройки не отчитат близо един милион молби за убежище, по които все още липсва постановено решение. Близо половината от тези нерешени случаи са в Германия (443 800).

В България за миналата година се отчита спад с 82 на сто в подадените молби за убежище. През 2017 г. у нас закрила са потърсили 3470 мигранти, докато през 2016 г. броят им е бил 18 990 души. Миналата година най-често убежище у нас са търсили афганистанци (1050), иракчани (955) и сирийци (940).

Каква е тъжната история с няколко примера от различни точки на света или как „Туристи и имигранти делят плажовете по Средиземноморието“. Информацията е от в. „Шпигел“, цитирана от „Наблюдател“ във вестник „Сега“, [10] „Туристи идват от север, а бежанците шурмуват от юг. 18-годишният пакистанец Рашиб Али пристига на остров Кос със сетни сили, след като е тръгнал от Турция. Гръцкият остров Кос е само на няколко морски мили от турския бряг. Али, 18-годишен имигрант от Пакистан, тръгва от Турция с гумена лодка предишната нощ. Пътува сам, тъй като не може да си позволи да плати цената за едно място в лодката на трафикантите на хора. Недалеч от Кос лодката му се обръща. Въпреки че не може да плува, Али успява да стигне до брега. Гръцки рибари се втурват към Али, свалят дрехите му и го увиват в яке. Три часа по-късно, около 7 ч. сутринта, ранобудни гости на хотелите идват на

брега за ранния урок по йога, а до обяд плажът е пълен. Семействата разпъват хавлиите си, пенсионери играят боча (б.р. игра с топчета), а децата строят пясъчни замъци. Туристи плуват на същото място, на което Али едва не се е удавил няколко часа по-рано.

В разгара на летния сезон и милиони хора се стичат към средиземноморските плажове от Сицилия до Егейско море - туристите идват от север, а бежанците от юг. Слънчевото време обещава отдых и забавления за едни, а за други – тези, които търсят защита от бомбите, глада или бедността, лятото е по-малко опасно за преминаване на морето от есента или зимата. Внушителни бели яхти се носят по тюркоазено синята вода до джетове, посетителите на баровете по плажа пият изстудено розе, почернели германци, шведи и британци показват най-новата плажна мода по крайбрежните алеи. В същото това море се разиграват ужасни драми, чийто край не се вижда. От началото на 2018 г. 1800 души вече се удавиха в Средиземно море в опит да стигнат до Европа. Малко са местата на Стария континент, където толкова ясно може да се види силният контраст между богати и бедни. Курортите по Средиземноморието обаче са идеален пример за това.

Хотелиери и кметове правят всичко възможно, за да държат далеч едни от други двете групи чужденци. Независимо от това те се срещат в евтините пансиони, където най-бедните летовници и най-богатите мигранти се настаняват, или из магазините по плажа, където си купуват надуваеми лодки – едните ги използват за забавление, а другите като средство за бягство. Могат да се срещнат и в морето. Това [8] са трагичните моменти, когато найлонови торби с паспорти, дребни вещи и обувки доплуват до носещите се по вълните плажни дюшеци на туристите или когато са откривани тела.

Трудните въпроси са част от реалността това лято по Средиземноморието. Как изглежда мечтаната дестинация на средиземноморски бряг за тези, които са стигнали тук от държави като Еритрея и Сирия? Добре ли е да изкарваш ваканцията си на места, където други водят битка между живота и смъртта? Можем ли просто да погледнем всичко от друг ъгъл и да пренебрегнем болката, за да запазим Европа като идилично място?

Няма правилни отговори на тези въпроси. Все още се опитваме по-добре да разберем най-големия конфликт в Европа. Журналисти от сп. „Шпигел“ [9] посетиха няколко места, където има много сериозен сблъсък между двата различни свята.“

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Съвременната геополитическа обстановка се отразява и на българският туризъм, трябва да се имат предвид няколко основни аспекта, а именно: отношението на супер силите, Русия, САЩ и НАТО към Балканският геополитически възел и мястото на България в него; интеграционните процеси в Европа и на Балканите и др. В близост до него непрекъснато зреят конфликти. След сравнителното успокояване на обстановката в страните от бивша Югославия и Кавказ на лице е конфликт с трудно предвидими последици между Русия и Украйна. Само за 2015 г. България загуби над 180 хил. туристи от тези държави. След множество атентати и опита за преврат ситуацията в Турция буди сериозно безпокойство. Това доведе до пренасочване на туристите в значителна степен към България и др. съседни страни. Значителната миграционна вълна към Европа от Близкия Изток, Афганистан, Ирак и Африка изправя Европа и България пред сериозни предизвикателства, които не се отразяват еднозначно върху Българският туризъм. [4]

Литература:

1. Илиева, Елена. 2018. Китайските туристи и технологичните иновации – възможности за преодоляване на пречките пред посещението им в България, Сборник доклади от международна научна конференция „Туризмът и иновациите“ по случай „55 години Колеж по туризъм – Варна“, изд. „Наука и икономика“ към ИУ–Варна, Варна, с. 287.
2. Клатева, Елена. 2014. Нагласи и оценка на хотелиерските мениджъри за развитие на таймшеър по българското Южно Черноморие – сп. „Известия“, Варна, с. 73.
3. Петкова – Георгиева, Ст., Анализ на тенденциите в прилагането на съвременните концепции на мениджмънта за постигане на конкурентно развитие на световния пазар на аутсорсинг услугите, сборник от научна конференция „Науката в служба на обществото – 2018“, 26.10.2018, списание „Известия на Съюз на учените“/ „Izvestia Journal of the Union of Scientists – Varna“, ISSUE 1/7/2018, стр. 274 - 283, online-ISSN: 2603-4085, Print ISSN: 1314 – 7390, Варна, 2018
4. Санджа, Б., „Миграционните процеси като фактор за осигуряване на социеталната сигурност в ЕС“, статия в e-Journal, <https://ejournal.vfu.bg/bg/pdfs/Belegt%20Sandja-2.pdf>.
5. Янакиева, А., Стабилизиране развитието на туристическото предприятие чрез подобряване на бюджетния му процес, Конференция на Научноизследователски институт при ИУ – Варна „Регионална икономика и устойчиво развитие“, Варна, 17.11.2017, стр. 610-622.
6. Ole Waever, Barry Buzan, Morten Kelstrup and Pierre Lemaitre. (1993) Identity, Migration and the New Security Agenda in Europe, London, Pinter Publishers Ltd.
7. Yanakieva. A., Zl. Karadzova, Tourist clustering in Bulgaria - a factor of development in global environment, International Scientific Conference „Contemporary tourism – traditions and innovations“, Sofia, 19-21.10.2017, p. 192 - 204
8. <https://www.chathamhouse.org/expert/comment/what-do-europeans-think-about-muslim-immigration>;
9. <https://www.gatestoneinstitute.org/8663/germany-migrants-rape>
10. <http://www.segabg.com/article.php?id=766268>
11. <http://borkor.government.bg/document/316>, Европейска стратегия за сигурност, <https://www.consilium.europa.eu/media/30803/qc7809568bgc.pdf>; Доклад рискове за националната сигурност, произтичащи от бежанската вълна в Европа.